

СЛЕД НА ЗЯМЛІ

(Заканчэнне.)

Пачатак на 1-й стар.

Уладзімір Слесараў дакладна ведае адказ на пытанне, для чаго яму ўсё гэта і чаму наогул ветэран Афганістана займаецца справамі даўно мінулых дзён. Прычыны, калі хочаце, ідэалагічнага кшталту. Перадусім гэтае жаданне не страціць гістарычную памяць, навесці масты паміж пакаленнямі.

— У мяне аднойчы чалавек пры высокай пасадзе спытаў: маўляў, навошта нам адраджаць памяць пра вайну 1812 года, беларусы ад яе толькі пацярапелі. А хіба хтосьці іншы быў ад яе шчаслівы? Можа, Масква, якая не запрашала да сябе французцаў — гэта быў адкрыты акт агрэсіі з боку Напалеона?

Альбо тыя рускія салдаты, якіх ніхто не спытаў, ці хочучы яны ў холад і голад ісці ў паўночна-заходні край імперыі, у беларускія балоты, каб выгнаць адсюль неспрыяцеля? А мо шараговыя французскія салдаты, якія ваявалі і гінулі па загадзе, за чужыя планы і памкненні?... З іншага боку, беларусы ў складзе тагачаснай Расійскай імперыі сталі пераможцамі ў вайне 1812 года, і нельга на гэта забывацца. Дык вось, каб такіх пытанняў і думаслаў, у тым ліку вакол нашай агульнай Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, не ўзнікала — ні ў Беларусі, ні ў Расіі, ні ў Германіі, ні ў Францыі, — у гэтым кірунку, на маю думку, неабходна працаваць. Чым я і планую заняцца, пагадзіўшыся на Пасяду кіраўніка прадстаўніцтва Расійскага ваенна-гістарычнага таварыства (такія прадстаўніцтвы, дарэчы, дзейнічаюць у 80 краінах свету). Што канкрэтна мы будзем рабіць? Не перапісваць гісторыю, але аб'ектыўна гаварыць пра яе і маленькімі крокамі аднаўляць той разрыў пакаленняў, які ўзнік. Бо пакаленні, якія змагаліся і перамагалі, мы ўжо не вернем. А чакаць новай вайны, каб яно сфарміравалася, — што называецца, крый божа. Значыць, трэба знаходзіць у моры інфармацыі той пазітыўны вопыт, які быў, і фарміраваць у моладзі аб'ектыўнае светаўспрыманне, якое не змогуць пахіснуць сучасныя маніпулятары рознага кшталту.

Напоўніць форму зместам

Мецэнат прызнаецца: канструкцыя сядзібы Івана Каладзева, тады яшчэ проста недагледжанага дома № 8 па вуліцы 30 гадоў ВЛКСМ у Барысаве, пачалася зусім не як справа гонару і аднаўлення гістарычнай справядлівасці, а як камерцыйны праект — Указ № 108 2007 года дазваляў набываць усяго за адну базавую велічыню ці нават бязвыдатна атрымліваць пад канкрэтныя інвестыцыйныя праекты дзяржаўнае маёмасць, якая не выкарыстоўвалася. «Калі ўпершыню мы зайшлі ў гэты будынак, я так і меркаваў: адрамантаваны дом можна будзе прадаць або залажыць, перабудаваць, нарэшце, жыць тут, — згадвае прадпрымальнік. — Кіраўніцтва горада напярасіла нас, каб да 200-годдзя вайны 1812 года сядзібу можна было камуцыя паказаць. Але, увязваючыся тады ў справу, я не ўяўляў аб'ём рабо-

ты — больш за тое, нават маштаб асобы Івана Хрысанфавіча Каладзева не ўяўляў. Гэты маштаб вызначаюць справы —

партыю ў шахматы. Акрамя таго, тут працуе пастаянная галерэя барысаўскіх мастакоў і экспазіцыя «Яўрэі Барысаўшчыны».

— Папаўняючы свой «**Новабарысаўскі збор кніг, рукапісаў, гравюр, планаў і картаў**», **Іван Каладзеў аб'ездзіў усе аўкцыённыя Еўропы і быў гатовы заплаціць любыя грошы за патрэбны дакумент. Наколькі складаны працэс — вяртанне хоць часткі гэтага збору?**

— Кіраўніком праекта аднаўлення сядзібы была Наталля Іванаўна Касперская, якая глыбока вывучала пытанне. Вялікую дапамогу аказалі Цэнтральная раённая бібліятэка імя І. Каладзева, аб'яднаны раённы музей, які ўжо шмат гадоў мэтанакіравана і метадычна збіраюць усю інфармацыю, уніфармісты і іншыя ўдзельнікі клубаў гістарычнай рэканструкцыі, мясцовыя гісторыкі — можаце назваць усіх, не памыліцеся, бо раўнадушыя ніхто не застаўся. Не бяру на сябе лішняе заслугі: я проста ўзяў і аднавіў дом, але другое жыццё яму далі ўсе гэтыя людзі, якія і сёння працягваюць навуковыя даследаванні. Далей мы пайшлі ўжо асобным шляхам, бо сядзіба — не музей, не навуковая ўстанова, а спосаб расказаць і паказаць, чым было напоўнена жыццё славаціа калекцыянера. Мы працуем, так скажам, на ўзор «ленініяны». Адна справа — проста расказаць, што ў Барысаве бывалі дзядзькі цара Мікалая, і зусім іншая — удакладніць: акурат на гэтым ганку яны стаялі, у гэтай альтанцы пілі чай, тут быў рабочы кабінет Каладзева, тут прайшло яго жыццё.

Вялікае бачыцца здалёк

Уявіце сабе: Барысаў XIX стагоддзя — невялікае яўрэйскае мястэчка, і раптам тут, у глыбокай правінцыі, знаходзіцца чалавек, які адкрывае першыя помнікі рускім воінам на месцы пераправы каля вёскі Студзёнка, які сабраў унікальную калекцыю — звыш 15 тысяч кніг, брашур, альбомаў пра напалеонаўскія паходы на рускай, французскай, нямецкай, італьянскай мовах, каля 3200 прадметаў і мастацкіх твораў, звязаных з падзеямі 1812 года, — партрэтаў удзельнікаў бітваў, карт і планаў, рукапісаў, мундзіраў, зброі і г. д. Каладзеў перапісваўся з найбуйнейшымі бібліятэкамі і навуковымі часопісамі свету, з прыватнымі калекцыянерамі, сюды ішла каласальная колькасць карэспандэнцыі, сваімі пошукамі і збіральніцтвам Іван Хрысанфавіч зрабіў маленькі гарадок вядомым на ўвесь свет.

Частка яго калекцыі была падарана будучаму музею вайны 1812 года, яшчэ частка — «растварылася» ў гістарычнай і іншых публічных бібліятэках, магчыма, некалькі тысяч кніг

захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

— Пра яго гавораць рознае: маўляў, быў карцёжнік і не проста так рана памёр, але, паўтаруся, уяўленне пра маштаб асобы даюць справы. Дзякуючы таму што мы ўвайшлі ў Расійскае ваенна-гістарычнае таварыства, мы атрымалі доступ у архівы і музеі і цяпер можам вывучаць захаваныя часткі калекцыі Каладзева ў Маскве, — дзеліцца радасцю Уладзімір Слесараў. — Сёння ўсе шукаюць на сваёй зямлі славытых людзей, якія так ці інакш сфарміравалі гісторыю, — а ў Беларусі гэтыя людзі доўгі час знаходзіліся ў забыцці, ёсць магчымасць аднавіць і ўшанаваць памяць пра іх. А колькі яшчэ такіх незаслужана забытых людзей — у Барысаве, у Мінску, у іншых нашых гарадах і мястэчках! Давайце паглядзім, пашукаем. Я, напрыклад, раней не ведаў, што з барысаўскіх яўрэяў выйшла 19 дактароў навук, што імем барысаўчаніна названа астрава, што сярод маіх землякоў такая вялікая колькасць вядомых творцаў. Магчыма, наступны мой крок будзе — сабраць калекцыю ўсіх сусветна вядомых барысаўскіх мастакоў: работы 32 (з 58) у галерэі ўжо ёсць...

Ёсць «яўрэйская зала» (узнікла цалкам выпадкова, проста не хапала матэрыялу для экспазіцыі, і мы звярнуліся па дапамогу да яўрэйскай абшчыны), і я бачу, як яны

Неацэнную дапамогу ў фарміраванні экспазіцыі аказалі барысаўскія ўніфармісты.

стаўяцца да сваёй гісторыі: глядзяць на тое, што ў нас ёсць, і звяраюць са сваімі звесткамі, а потым са старшынёй мясцовай яўрэйскай абшчыны ўдакладняюць па канкрэтных адрасах — хто дзе жыў, чым займаўся і г. д. З Аўстраліі, з Нарвегіі, з ЗША — напэўна, з усяго свету сюды едуць спадчыннікі мясцовых ураджэнцаў і настолькі жыва цікавяцца сваёй гісторыяй, што гэта выклікае павагу і захапленне, жаданне вучыцца. Бо, аказваецца, жаданне і гісторыя цалкам матэрыяльныя і вельмі істотна ўплываюць на цяперашні і будучы час.

Шлях мецэната

— Ці ёсць сярод сабраных экспанатаў асаблівыя для вас прадметы гонару?

— Так, напрыклад, памятная скрынка з-пад цукерак, якую Наталля Іванаўна цалкам выпадкова купіла ў Анапе. Французскія калекцыянеры падарылі сядзібе шпагу, якая належала барабаншчыку, і бюлетэн напалеонаўскіх уладаў, які апісваў падзеі пад Кобрынам — ці помніце такі выраз: «Хлусіць як бюлетэн»? У нашым выпадку каштоўны нават не сам падарунак, а тое, як ён быў зроблены, бо калекцыянер сказаў: «Я думаю, што гэта рэч павінна знаходзіцца ў Беларусі».

Хутка, 30 кастрычніка, споўніцца 160 гадоў з дня нараджэння Івана Каладзева. Адзначыць гэту дату ў Барысаве збіраюцца без помпы, але з удзелам усіх зацікаўленых: тут пройдуць міжнародны фестываль «Бярэзіна-1812», літаратурныя гасцеўні, каладзеўскае чытанні, рэканструктарская выстаўка адзення, прэзентацыя кнігі. А ў пачатку лістапада адбудуцца навукова-практычныя канферэнцыі і адкрыцці прадстаўніцтва Расійскага ваенна-гістарычнага таварыства ў Беларусі, куды запрасяць прадстаўнікоў райвыканкама, гісторыкаў, краязнаўцаў, спецыялістаў бібліятэкі і музея, уніфармістаў, замежных гасцей.

З Мінска, Полацка, Гомеля, Віцебска, Брэста прыязджаюць людзі і здзіўляюцца: «Якія вы малайцы, што ўсё аднавілі, гэта ж неверагодна цікава!» Насамрэч, я не так высока ацэньваю тое, што зроблена, бо бачу гэта ўжо інакш і адчуваю пастаянную незадаволенасць ад таго, што яшчэ не зроблена: трэба добраўпарадкаваць тэрыторыю, пасадзіць парк, пабудаваць капліцу. Мне цяжка расказаць — хадзіць і махаць рукамі, што яшчэ будзе, лепш зраблю — тады прыезджайце і самі ўсё ўбачыце. Прытым, каб вы ўяўлялі, гэты праект — дарогае задавальненне, за сядзібу мы плацім як юрыдычная асоба «па поўнай праграме» і падаткі на зямлю, на нерухомае, і тарыфы на газ, электрычнасць... У існуючай заканадаўчай практыцы мецэнатства будучыні не мае, бо павінна скласціся традыцыя. Вось Каладзеў быў мецэнат: сабраў сваю калекцыю і падарыў дзяржаве, хоць каштавала яна каласальных грошай — узяць адну толькі карту,

па якой Напалеон ішоў да Масквы і назад, 100 лістоў за подпісам Банапарта! У савецкі час інстытут мецэнатства быў страчаны, а сёння толькі пачынае аднаўляцца, і вельмі хацелася б, каб дзяржава ў пэўным сэнсе пайшла насустрач — нават не з пункту гледжання матэрыяльнага, а заканатворчага, каб было дакладнае разуменне далейшага шляху і механізмы ўзаемадзеяння.

— Паралельна з бізнесам вы займаецеся аднаўленнем дома-сядзібы Івана Каладзева ўжо больш за дзесьць гадоў. Ці можна сказаць, што гэта справа жыцця?

— Не зусім так. Калі табе ўжо шмат гадоў, не хочацца знікаць у гэтым свеце бясследна. І вось калі пачынаеш мысліць гэтымі катэгорыямі, то на ўсё знаходзяцца час і сродкі — каб заплаціць за газ, каб пасадзіць дрэвы... Паўстае толькі адно самае важнае пытанне: што далей, як гэта захаваць? Я ўсё зраблю, уладкую ў доме і навокал, аднак дзеці мае наўрад ці працягнуць гэту справу. Тады — як? Каму перадаць, хто будзе адказваць? Механізму пакуль няма...

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.
Фота аўтара і з адкрытых крыніц.
Больш фота глядзіце на сайце zviazda.by

13-ы бюлетэн напалеонаўскай арміі ад 14 жніўня 1812-га «Па дарозе з Кобрына ў Дзвін» у 2014 годзе падарылі беларусам сакратар франка-беларускага дзелавога клуба Іван Жожэ і французскі калекцыянер, скульптар Жак Перо.